

xxx ministeriön julkaisusarja 2023:xx

Luonnos Itäisen Suomen ohjelmaksi

Kirjoita julkaisun alaotsikko

Kirjoita tekijät, toimittaja tai tekijäorganisaatio

xxxministeriö Helsinki 2023

Julkaisujen jakelu

Distribution av publikationer

**Valtioneuvoston
julkaisuarkisto Valto**

Publikations-
arkivet Valto

julkaisut.valtioneuvosto.fi

Julkaisumyynti

Beställningar av publikationer

**Valtioneuvoston
verkkokirjakauppa**

Statsrådets
nätbokhandel

vnjulkaisumyynti.fi

Publication distribution

**Institutional Repository
for the Government
of Finland Valto**

julkaisut.valtioneuvosto.fi

Publication sale

**Online bookstore
of the Finnish
Government**

vnjulkaisumyynti.fi

[Tuplaklikkaa ja kirjoita ministeriö](#)

Klikkaa ja valitse tekijänoikeustaso

ISBN pdf: [VNK täyttää](#)

ISSN pdf: [VNK täyttää](#)

ISBN painettu: [VNK täyttää](#)

ISSN painettu: [VNK täyttää](#)

Taitto: Valtioneuvoston hallintoyksikkö, Julkaisutuotanto

Helsinki 2023 Finland ([kieliversioissa](#))

Paino: PunaMusta Oy, 2023

Napsauta ja kirjoita julkaisun otsikko Napsauta ja kirjoita julkaisun alaotsikko

VNK täyttää, sarja ja numero **Teema** [Napsauta ja kirjoita](#)

Julkaisija Napsauta ja kirjoita ministeriö

Tekijä/t [Napsauta ja kirjoita](#)

Toimittaja/t [Napsauta ja kirjoita](#)

Yhteisötekijä [Napsauta ja kirjoita](#)

Kieli [Napsauta ja kirjoita](#) **Sivumäärä** [VNK täyttää](#)

Tiivistelmä [Napsauta ja kirjoita tiivistelmä, enintään 1 400 merkkiä. Paina kappaleen lopussa Enter.](#)

Klausuuli [VNK täyttää](#)

Asiasanat [Napsauta ja kirjoita https://finto.fi/juho/fi/](#)

ISBN PDF [VNK täyttää](#) **ISSN PDF** [VNK täyttää](#)

ISBN nid. [VNK täyttää](#) **ISSN painettu** [VNK täyttää](#)

Asianumero [Napsauta ja kirjoita](#) **Hankennumero** [Napsauta ja kirjoita](#)

Julkaisun osoite [VNK täyttää](#)

Napsauta ja kirjoita otsikko ruotsiksi
Napsauta ja kirjoita alaotsikko ruotsiksi

VNK täyttää, sarjanimi ja numero **Tema** [Napsauta ja kirjoita](#)

Utgivare Napsauta ja kirjoita ministeriö

Författare [Napsauta ja kirjoita](#)

Redigerare [Napsauta ja kirjoita](#)

Utarbetad av [Napsauta ja kirjoita](#)

Språk [Napsauta ja kirjoita](#)

Sidantal [VNK täyttää](#)

Referat [Napsauta ja kirjoita tiivistelmä, enintään 1 400 merkkiä. Paina kappaleen lopussa Enter.](#)

Klausul [VNK täyttää](#)

Nyckelord [Napsauta ja kirjoita <https://finto.fi/juho/fi/>](#)

ISBN PDF [VNK täyttää](#)

ISSN PDF [VNK täyttää](#)

ISBN tryckt [VNK täyttää](#)

ISSN tryckt [VNK täyttää](#)

Ärendenr. [Napsauta ja kirjoita](#)

Projektnr. [Napsauta ja kirjoita](#)

URN-adress [VNK täyttää](#)

Napsauta ja kirjoita otsikko englanniksi
Napsauta ja kirjoita alaotsikko englanniksi

VNK täyttää, sarjanimi ja numero		Subject	Napsauta ja kirjoita
Publisher	Napsauta ja kirjoita		
Author(s)	Napsauta ja kirjoita		
Editor(s)	Napsauta ja kirjoita		
Group author	Napsauta ja kirjoita		
Language	Napsauta ja kirjoita	Pages	VNK täyttää
Abstract	Napsauta ja kirjoita tiivistelmä enintään 1 400 merkkiä. Paina kappaleen lopussa Enter.		

Provision	VNK täyttää		
Keywords	Napsauta ja kirjoita https://finto.fi/juho/fi/		
ISBN PDF	VNK täyttää	ISSN PDF	VNK täyttää
ISBN printed	VNK täyttää	ISSN printed	VNK täyttää
Reference no.	Napsauta ja kirjoita	Project no.	Napsauta ja kirjoita
URN address	VNK täyttää		

1	Itäisen Suomen visiotyöstä toimenpideohjelmaan.....	8
1.1	Itäisen Suomen kehittämisvisio.....	8
1.2	Itäisen Suomen ohjelman valmistelu.....	9
1.3	EU-hanke Itäisen Suomen strategiатыön tueksi	10
2	Itäisen Suomen tilannekuva	11
3	Ohjelman toimenpiteet.....	14
1.	Toimet, joilla voidaan lisätä kestäväen kasvun mahdollisuuksia ja uusia investointeja sekä vahvistaa Suomen kilpailukykyä ja alueiden elinvoimatekijöitä.....	15
2.	Toimet, joilla voidaan kestävästi hyödyntää puhtaan energian mahdollisuuksia ja digitaalista puhdasta kasvua.....	19
3.	Toimet, joilla lisätään kestäväen matkailun vetovoimaa.....	22
4.	Toimet, joilla edistetään osaamista ja osaavan työvoiman saatavuutta.....	25
5.	Toimet, joilla vahvistetaan koko Suomen turvallisuutta, huoltovarmuutta ja omavaraisuutta.....	29
6.	Toimet, joilla lisätään alueen (fyysistä ja digitaalista) saavutettavuutta.....	32
4	Yhteenveto, vaikuttavuus ja seuranta.....	36
	Liitteet.....	37
	Lähteet.....	38

VNK TÄYTTÄÄ, MINISTERIÖN JULKAISUSARJAN NIMI JA JULKAISUN VUOSI : SARJANUMERO.

NAPSAUTA JA KIRJOITA ESIPUHEEN OTSIKKO

Napsauta ja kirjoita teksti. Paina kappaleen lopussa Enter.

Napsauta ja kirjoita Allekirjoittajan nimi.

Napsauta ja kirjoita julkaisukuukausi ja -vuosi, esim. Huhtikuu 2018

1 Itäisen Suomen visiotyöstä toimenpideohjelmaan

1.1 Itäisen Suomen kehittämisvisio

Venäjän helmikuussa 2022 aloittama hyökkäyssota Ukrainaan on muuttanut maailman ja Suomen geopoliittista asemaa merkittävästi ja pitkäaikaisesti. Samalla se on muuttanut itäisen Suomen ja raja-alueiden merkitystä paitsi koko Suomelle, myös Euroopan unionille ja Natolle. Suomen ja Venäjän välinen 1343 kilometrin pituinen raja kattaa huomattavan osan koko EU:n ja Venäjän välisestä rajasta.

Venäjän hyökkäyssota päätti Suomessa aikakauden, jonka aikana yhteistyötä, kaupankäyntiä ja kulttuurisia yhteyksiä on kehitetty idän suuntaan. Hyökkäyssodan moninaiset seurannaisvaikutukset ovat tuntuneet erityisesti raja-alueilla sekä laajemmin myös itäisessä Suomessa.

Kesällä 2022 hallitus perusti akuuttiin tilanteeseen valtiosihteeriöryhmän selvittämään keinoja, joilla itäisen Suomen elinvoimaa ja uudistumista vahvistettaisiin äkillisesti muuttuneessa toimintaympäristössä. Yhtenä toimenpiteenä työryhmä esitti, että itäiselle Suomelle tulisi laatia yhteinen tulevaisuuteen katsova kehittämisvisio. Visio laadittiin laajassa yhteistyössä ja helmikuussa 2023 valmistuneen vision ytimessä oli ajatus alueen toimijoiden yhteistyön tiivistämisestä, yhteisen näkymän luomisesta sekä uuden suunnan etsimisestä.

Kehittämisvisiossa tunnistettiin, että Suomi voi menestyä vain huolehtimalla yrittäjyyden toimintaedellytyksistä, työvoiman saatavuudesta, asukkaiden hyvinvoinnista ja muista alueiden elinvoimaa vahvistavista tekijöistä kaikkialla Suomessa. Kun itäinen Suomi muiden alueiden mukana kehittyy ja menestyy, koko Suomi hyötyy ja vahvistuu. Tavoitteena oli tukea itäisen Suomen kehittämisvisiota vaalikaudet ylittävällä strategiatyöllä.

Pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelmassa todetaan hallituksen jatkavan itäisen Suomen kehittämisvisiota muuttuneessa geopoliittisessa tilanteessa.

Käsillä oleva Itäisen Suomen ohjelma päivittää ja konkretisoi kehittämisvision

tavoitteita toimenpiteiksi, ja vie eteenpäin pitkäjänteistä työtä uuden aikakauden mahdollisuuksien vahvistamiseksi. Kyse ei ole vain konkreettisista toimenpiteistä, vaan toimien mukana syntyvästä mahdollisuudesta myös alueen henkisen ilmapiirin vahvistamiseen ja tulevaisuuden uskon luomiseen.

1.2 Itäisen Suomen ohjelman valmistelu

Itäisen Suomen ohjelman valmisteluryhmä ja neuvottelukunta asetettiin keväällä 2024. Niiden työskentelyä on tukenut yhteinen virkakunnasta koostuva sihteeristö. Koko hallituskauden kestävä työ käynnistyi virallisesti toukokuun lopussa pääministerin Petteri Orpon johdolla yhteisellä Itäisen ja Pohjoisen Suomen ohjelmien aloitustilaisuudella Helsingissä. Valmisteluryhmän tehtävänä on ollut valmistella ehdotus ohjelmaksi ja siihen sisältyviksi toimenpide-ehdotuksiksi 31.12.2024 mennessä.

Valmisteluryhmässä ovat edustettuina itäisen Suomen alueen maakunnat (Kymenlaakso, Etelä-Karjala, Etelä-Savo, Pohjois-Savo, Pohjois-Karjala ja Kainuu) sekä ohjelmasisältöjen kannalta keskeiset ministeriöt (SM, VM, VNK, YM, OKM, MMM, LVM ja TEM).

Neuvottelukunnassa on edustus valtionhallinnosta; eri ministeriöistä ja alueellisista viranomaisista sekä laajasti elinkeinoelämästä ja korkeakouluista. Neuvottelukunnan tehtävä on tukea ohjelman valmistelua ja seurata toimien täytäntöönpanoa työryhmän työn päätyttyä. Neuvottelukunnat työskentelevät hallituskauden loppuun saakka.

Ohjelman toimenpiteitä on valmisteltu kevään ja kesän 2024 aikana hankkeen valmisteluryhmän toimesta. Lähtökohtana ovat olleet kuuden maakunnan tekemät ehdotukset toimenpiteiksi, joita on käsitelty yhteisesti valmisteluryhmän kokouksissa ja työstetty edelleen ministeriöiden edustajien toimesta. Ohjelman toimenpiteiksi on pyritty tunnistamaan toimia, jotka vaikuttavat mahdollisimman laajasti koko itäisen Suomen alueella. Ministeriöiden edustajat ovat arvioineet toimenpide-ehdotuksia myös niiden kustannusvaikutusten näkökulmasta huomioiden julkisen talouden asettamat reunaehdot.

1.3 EU-hanke Itäisen Suomen strategiatyön tueksi

Itäisen Suomen ohjelman valmisteluun kytkeytyy tiiviisti kesällä 2024 käynnistynyt Euroopan komission (DG REFORM) rahoittama TSI-hanke (Technical Support Instrument) Itäisen Suomen strategiatyön tueksi. Hankkeen lähtökohdiana on löytää uusia ratkaisuja itäisen Suomen elinvoiman vahvistamiseksi Venäjän hyökkäyssodan myötä muuttuneessa toimintaympäristössä ja vaikuttaa tulevan EU:n alue- ja rakennepolitiikan ohjelmakauden rahoitukseen. Hankkeessa on kyse alueen pitkän aikavälin strategisesta uudelleenmäärittelystä muuttuneessa geopoliittisessa tilanteessa.

Hankkeen puitteissa laaditaan yhteinen siirtymästrategia itäiselle Suomelle sekä maakuntakohtaiset siirtymästrategiat. Hankkeessa ovat mukana Kymenlaakson, Etelä-Karjalan, Etelä-Savon, Pohjois-Savon, Pohjois-Karjalan, Kainuun, Pohjois-Pohjanmaan ja Lapin maakunnat. On siis tunnistettava alueiden omat vahvuudet, taloudelliset mahdollisuudet ja toisaalta myös niitä haastavat tekijät. Hankkeen päätoteuttaja on OECD, joka tuo prosessiin kansainvälistä asiantuntemusta, ja auttaa näkemään mahdollisuudet kansallista näkökulmaa laajemmin.

Hankkeen tavoitteena on osaltaan varmistaa, että myös EU-tasolla jatkossa tehtävät päätökset ja panostukset kohdistuvat mahdollisimman vaikuttavasti juuri niille osa-alueille, jotka tukevat itäisen Suomen alueen kestäväää kasvua ja elinvoimaisuuden vahvistumista.

2 Itäisen Suomen tilannekuva

Venäjän hyökkäyssota Ukrainaan helmikuussa 2022, sekä sodan välilliset vaikutukset, ovat näkyneet Suomessa monin eri tavoin. Välittöimpiä vaikutukset ovat olleet matkailualalla, joka jo Covid 19-pandemian aikana kärsi matkustusrajoituksista. Ulkomaisten matkailijoiden määrät ja yöpymiset ovat esimerkkejä konkreettisista mittareista, joiden valossa sodan taloudellisia vaikutuksia on alueellisesti pystytty arvioimaan. Monilla muilla aloilla vaikutusten hahmottaminen on ollut huomattavan paljon haastavampaa, ja eri toimialat kattavan tiedon tarve aluetalouden ja työllisyyden kehityksestä Venäjän hyökkäyssodan käynnistymisen jälkeen on ollut ilmeinen.

Valtion taloudellisen tutkimuskeskuksen VATT:n Datahuone on kesän ja syksyn 2024 aikana selvittänyt työ- ja elinkeinoministeriön toimeksiannosta itäisen ja pohjoisen Suomen aluetaloudellista kehitystä (Raportti ja siinä käytetty data tullaan julkaisemaan joulukuussa 2024). Toimeksiannon taustalla oli tarve saada aiempaa kattavampi käsitys aluetalouden kehityksestä Venäjän hyökkäyssodan alkamisen jälkeen ja hyödyntää tietoa Itäisen ja Pohjoisen Suomen ohjelmien valmistelussa. Selvityksen tuloksien perusteella ei kuitenkaan voi tehdä suoraan johtopäätöksiä hyökkäyssodan vaikutuksista, sillä aluetaloudellinen kehitys voi olla jatkumoa aiemmille taloudellisille shokeille, suhdannevaihteluille ja pitkän aikavälin kehitykselle.

Selvityksen data kattaa kaikki maakunnat, mutta tuloksia on raportoitu Itäisen Suomen ja Pohjoisen Suomen ohjelma-alueittain. Muita maakuntia on Uuttamaata lukuun ottamatta tarkasteltu omana kokonaisuutenaan. Selvityksessä tarkastellaan alueiden taloudellisen toiminnan ja työllisyyden kehitystä pitkällä ja lyhyellä aikavälillä, joista pitkä aikaväli kattaa ajanjakson vuodesta 2007 viimeisimpään tilastointivuoteen eli pääasiassa vuoteen 2022 tai 2023 saakka ja lyhyt aikaväli ajanjakson vuodesta 2019 viimeisimpään saatavilla olevaan ajankohtaan, joka on tuoreimpien aineistojen osalta syyskuu 2024. Työllisyyden ja taloudellisen toiminnan ohella keskeisinä muuttujina tarkastellaan väestömuutosta ja väestörakennetta.

Itäisen Suomen ohjelma-alueen taloudellisen toiminnan taso on ollut pitkään muuta maata heikompi. Ohjelma-alueella on matalampi työllisyysaste, korkeampi työttömyysaste, alemmat keskimääräiset tulot ja vähemmän työpaikkoja asukasta kohti kuin muualla maassa. Ero muuhun maahan ei kuitenkaan ole suuri, jos sitä vertaa muihin maakuntiin kuin Uuteenmaahan. Vaikka ohjelma-

alueen tilanne on monella taloudellisella mittarilla muuta maata heikompi, on kehitys ollut pääosin samanlainen tai jopa parempi kuin muualla. Esimerkiksi viimeisen viiden vuoden aikana palkka- ja palkkiotuloja saaneiden osuus työikäisistä on kehittynyt muuta maata suotuisammin. Palkka- ja palkkiotulojen saaneiden lukumäärän kehitys on kuitenkin eriytynyt muusta maasta jo ennen Venäjän hyökkäyssotaa. Pääsyyinä tähän työikäisen väestön väheneminen. Työntekijöiden määrä sen sijaan on kehittynyt kaikilla toimialoilla muuta maata heikommin jo ennen Venäjän hyökkäyssotaa. Myös tähän pääasiallisena syynä on todennäköisesti pidemmän aikavälin väestökehityksen trendi.

Venäjän hyökkäys Ukrainaun on vähentänyt Venäjän ja Suomen välistä taloudellista kanssakäymistä huomattavasti. Merkittävä osa suomalaisten yritysten Venäjän-kaupasta on loppunut, ja venäläisten matkailijoiden maahantulo on päättynyt. Selvityksen perusteella voidaan todeta hyökkäyssodan taloudellisten vaikutusten koskevan koko Suomea. Venäjän-kaupan sekä venäläisten matkailijoiden maahantulon loppumisella on kuitenkin voinut olla itäiselle Suomelle muuta maata suurempi merkitys.

Muusta maasta poikkeava negatiivinen kehitys hyökkäyssodan alun jälkeen on mahdollinen yksittäisillä toimialoilla ja maakunnissa, joissa rajaliikenteen merkitys oli aiemmin suhteessa suurin. Etelä-Karjalassa ja Kymenlaaksossa majoitus- ja ravitsemusalojen sekä osin myös vähittäiskaupan työntekijämäärä on kehittynyt muuta maata selvästi heikommin ja vähentynyt enemmän kuin pelkkä väestökehitys antaisi olettaa. Sen sijaan esimerkiksi metsäteollisuudessa itäisen Suomen ohjelma-alueen tai yksittäisen maakuntien työntekijämäärien kehitys ei ole ollut muuta maata heikompa.

Väestökehitys vaikuttaa huomattavasti alueiden taloudellisiin näkyymiin. Viimeisen viidentoista vuoden aikana väestö on vähentynyt kaikissa itäisen ohjelma-alueen maakunnissa. Väestön väheneminen johtuu sekä muuttotappiosta että luonnollisesta väestön vähenemisestä. Tilastokeskuksen syksyn 2024 väestöennusteen mukaan kaikkien itäisen Suomen maakuntien asukasluvun ennustetaan laskevan Pohjois-Savo lukuun ottamatta. Vähenevä väestömäärä on tarkoittanut myös taloudellisen toiminnan vähenemistä. Tästä huolimatta alueella asuvien taloudellinen hyvinvointi voi säilyä ennallaan tai parantua.

Nykytilanteessa itäisen Suomen väestökehitystä on tarkasteltava paitsi talouden ja hyvinvoinnin, myös kokonaisturvallisuuden kysymyksenä. Alueen kilpailukyvyn rinnalle nousee valtion alueellisen eheyden, huoltovarmuuden ja poikkeusolojen toimintakyvyn kaltaisia kysymyksiä, jotka tulevat huomioitaviksi Itäisen Suomen ohjelmatyössä.

VNK TÄYTTÄÄ, MINISTERIÖN JULKAISUSARJAN NIMI JA JULKAISUN VUOSI : SARJANUMERO.

3 Ohjelman toimenpiteet

Itäisen ja pohjoisen Suomen ohjelmia koskevan asettamispäätöksen mukaan molemmissa ohjelmissa tulee esittää tiiviisti ja konkreettisesti toimia, joilla:

1. voidaan lisätä kestäväen kasvun mahdollisuuksia ja uusia investointeja sekä vahvistaa Suomen kilpailukykyä ja alueiden elinvoimatekijöitä
2. voidaan kestävästi hyödyntää puhtaan energian mahdollisuuksia ja tukea digitaalista puhdasta kasvua
3. lisätään alueen kestäväen matkailun vetovoimaa
4. edistetään osaamista ja osaavan työvoiman saatavuutta
5. vahvistetaan koko Suomen turvallisuutta, huoltovarmuutta ja omavaraisuutta
6. lisätään alueen (fyysistä ja digitaalista) saavutettavuutta.

Ohjelman toimeenpano käynnistyy vuoden 2025 alussa ja jatkuu pääministeri Petteri Orpon hallituskauden loppuun. Osa toteutettavista toimenpiteistä on pidemmän aikavälin toimia, joiden toteutus edellyttää sitoutumista myös tulevilla hallituskausilla.

Toimenpiteet toteutetaan laaja-alaisessa ja tiiviissä yhteistyössä itäisen Suomen maakuntien, kaupunkien ja kuntien, elinkeinoelämän edustajien, yliopistojen ja korkeakoulujen, ministeriöiden, virastojen sekä muiden keskeisten sidosryhmien kesken.

Ohjelman toimenpiteitä edistetään nykyisiä aluekehittämisen foorumeja sekä määrärahoja hyödyntäen. Erityisesti Euroopan unionin rahoitusmahdollisuudet pyritään täysimääräisesti hyödyntämään. Asettamispäätöksen mukaisesti selvitetään lisäksi myös NATO:n tarjoamat rahoitusmahdollisuudet.

Ohjelman toimeenpanossa kiinnitetään huomiota olemassa olevien resurssien entistä vaikuttavampaan kohdentamiseen sekä uudenlaisten yhteistyötapojen kehittämiseen.

Mahdolliset ohjelman toimenpiteiden lisärahoitustarpeet käsitellään normaalissa talousarviomenettelyssä.

1. Toimet, joilla voidaan lisätä kestävä kasvun mahdollisuuksia ja uusia investointeja sekä vahvistaa Suomen kilpailukykyä ja alueiden elinvoimatekijöitä

Johdanto

Venäjän hyökkäyssota ja sitä seuranneet globaalitalouden muutokset sekä rajan sulkeutuminen ovat aiheuttaneet moninaisia vaikutuksia itäisen Suomen kilpailukykyyn ja elinvoimatekijöihin. Energiakriisi, nopea inflaatio ja kohonnut korkotaso yhdistettynä tuottavuuden heikkoon kehitykseen sekä osajapulaan ovat merkittäväällä tavalla vaikeuttaneet yritysten toimintaedellytyksiä ja lykänneet niiden investointeja.

Vuoden 2024 loppuun mennessä valmistuva teollisuuspoliittinen strategia sisältää teollisuuspolitiikan kansalliset strategiset linjaukset ja ehdotukset politiikkatoimenpiteiksi. Kansallisten toimien ohella aluelähtöiset strategiset valinnat ja toimenpiteet ovat välttämättömiä.

Kestävä kasvun vauhdittaminen edellyttää perinteisesti vahvojen toimialojen uudistumista ja uusien teknologioiden hyödyntämistä. Tuottavuutta voidaan parantaa digitalisaatiota hyödyntämällä ja investoinneilla aineettomaan pääomaan. Nykyisten toimialojen lisäksi tarvitaan panostuksia uusille kasvualoille, kuten puhtaaseen siirtymään, joilla on kansainvälistä kysyntää. Puhtaan siirtymän teollisten investointien toteutuminen edellyttää, että käytettävissä on puhtaasti tuotettua energiaa.

Toimenpiteiden avulla luodaan edellytyksiä sille, että itäisessä Suomessa on vahvoja osaamiskeskittymiä sekä –aloja. Osaamis- ja innovaatioympäristöt sekä yritystoiminnan palvelut luovat edellytyksiä yritysten uudistumiselle, uudelle yritystoiminnalle, vahvalle TKI-toiminnalle ja jalostusasteen nostamiselle.

Kaupungeilla ja kunnilla on keskeinen rooli kilpailukykyyn ja elinvoiman vahvistajina. Valtion ja yliopistokaupunkien solmimilla ekosysteemisopimuksilla kehitetään innovaatio toiminnan ekosysteemejä eli tiiviitä yhteistoimintaverkostoja, vahvistetaan osaamiskärkiä sekä lisätään TKI-toiminnan vaikuttavuutta. Valtion ja kaupunkien temaattisella kumppanuudella vahvistetaan kaupunkilähtöistä kehittämistä ja kaupunkien keskinäistä verkottumista.

Ohjelman toimenpiteillä laajemmin pyritään varmistamaan, että elinkeinoelämän toimintaedellytykset ovat kunnossa ja osaavaa työvoimaa on saatavilla. Tavoitteena on, että itäinen Suomi on tulevaisuudessa entistä houkuttelevampi paikka yrityksille, investoinneille ja osajille. Yritysten investointimahdollisuuksiin vaikuttaa rahoituksen saatavuus, joka voi joissain tapauksissa olla este investoinnin toteutumiselle.

Väestökehitys on alueiden tulevaisuuden kannalta keskeinen tekijä. Asukasluku tulee Tilastokeskuksen syksyn 2024 väestöennusteen mukaan väheneämään useimmissa itäisen Suomen maakunnissa, mikä vaikuttaa sekä palveluiden kysyntään että elinkeinoelämän näkymiin. Alueiden elinvoima tai hyvinvointi ei ole kiinni asukkaiden määrästä, mutta väestökehitys on välttämätöntä huomioida niin kuntien ja alueiden strategioissa kuin elinkeinoelämän kehitysnäkymissä.

Toimenpiteet

Teollisten keskittymien kehittäminen

Uudistuva ja kestävä teollisuus, ja niihin liittyvät innovatiiviset ja kestävät investoinnit, tutkimus- ja innovaatiotoiminnan ja kasvuyrittäjyyden kehittäminen yhdistettynä osaavaan työvoimaan ja koulutukseen luo uudenlaisen pohjan uusiutuvan teollisuuden ratkaisuille.

Tuetaan itäisen Suomen vahvuuksiin perustuvien teollisten keskittymien kehittämistä ja teollisten investointien vauhdittamista mm. selvittämällä mahdollisuutta ns. nettonollakeskittymien perustamiseen ja hyödyntämällä muita kansallisia toimia.

Invest in –toiminta

Perustetaan itäiseen Suomeen invest in –tiimi/tiimejä tunnistamaan ja edistämään alueen investointeja ja varmistetaan investointien edistämisen riittävä resursointi ml. tulevat elinvoimakeskukset. Kytetään alueellinen investointien koordinaatio ml. tarvittavan ennakkointitiedon tuottaminen merkittävien investointien edistämisen kansalliseen toimintamalliin eli ns. investointinyrkkiin.

Käynnistetään invest in –valmennuskokonaisuuden toteuttaminen Euroopan sosiaalirahasto (ESR)-rahoituksella.

Tutkimus- ja innovaatiotoiminnan kiihdyttäminen

Suomen 4 %:n TK –tavoitteen saavuttamiseksi itäsuomalaisia pk-yrityksiä kannustetaan lisäämään T&K-investointejaan ja tehostamaan yritysten ja tutkimuksen välistä kansallista ja kansainvälistä TKI-yhteistyötä.

T&K-rahoitussuunnitelman mukaista rahoitusta suunnataan tulevien elinvoimakeskusten ja Business Finlandin kautta pk-yrityksille, jotka sitoutuvat pitkäjänteisesti lisäämään ja vahvistamaan uudistavaa T&K-toimintaansa. Lisäksi T&K-rahoituksella vahvistetaan yritysten sekä korkeakoulujen ja tutkimuslaitosten yliaalueellista yhteistyötä. T&K-investointeihin on Itä-Suomessa käytettävissä myös EU:n alue- ja rakennepolitiikan ohjelman 2021–2027 mukaista rahoitusta. ELY- ja tulevilla elinvoimakeskuksilla on merkittävä rooli yritysten T&K-toimien aktivoinnissa ja ohjauksessa. Maakuntien liitot ja ELY-keskukset työskentelevät yhdessä alueiden strategisen kehittämisen painopisteiden mukaisesti vahvistuen yritysten TKI-toimintaympäristöä. Maakuntien liitot ja ELY-keskukset tukevat myös pitkäjänteisesti yliopistokaupunkien innovaatio-ekosysteemisopimuksia.

Rahoituksen pullonkaulojen avaaminen

Kymenlaaksolla ja Etelä-Karjalalla on käytettävissään selkeästi muuta itäisen Suomen ohjelma-aluetta pienemmät EU:n alue- ja rakennepolitiikan ohjelman resurssit. Maakunnille esitetään kohdennettavaksi Euroopan aluekehitysrahaston (EAKR) lisärahoitusta. Rahoituksen käyttökohteita laajennetaan vastaamaan muuta itäistä Suomea.

Itäisen Suomen maakunnat ovat Kymenlaaksoa ja Etelä-Karjalaa lukuun ottamatta korkeimpien yritystukien aluetta. Tavoitellaan koko itäisen Suomen saamista tukialueeksi I vuonna 2028 alkavalla ohjelmakaudella.

Metsäbitalouden uudet avaukset –kasvuohjelma

Kasvuohjelmassa tunnistetaan toimialan yleisten edellytysten pullonkaulat ja haetaan niihin ratkaisuja mukaan lukien tutkimus-, kehittämis-, innovaatio- ja koulutustarpeet (lyhyellä, keskipitkällä ja pitkällä aikavälillä). Ohjelma vahvistaa metsäbitalouden erityisosaamista ja tutkimuskeskittymiä, joita itäisessä Suomessa on koko arvoketjussa: metsätaloudessa, metsänhoidossa ja met-

sätietoon perustuvissa palveluissa, materiaali-, puu-, kone-, prosessi- ja energiateknologiassa, kemiallisessa metsäteollisuudessa ja puutuoteteollisuudessa sekä puurakentamisessa. Lisäksi edistetään alueen toimijoiden (erityisesti pk-yritysten) TKI-kyvykkyyttä ja kykyä saada tukea kilpailluista TKI-ohjelmista, kasvatetaan kansallista ja kansainvälistä tietoisuutta Suomen metsäbiotalouden mahdollisuuksista ja tuetaan yritysten investointiedellytyksiä, kansainvälistymistä ja vientiä.

Alueelliset kokeilut

Käynnistetään kokeilu, joka keskittyy elinvoiman, turvallisuuden ja hyvinvoinnin näkökulmat ja eri ikäryhmät huomioiden edistämään älykästä sopeutumista kunta- ja aluetasolla laajapohjaisessa yhteistyössä julkisten ja yksityisten toimijoiden kesken.

Selvitetään mahdollisuutta määräaikaisten taloudellisten kannustimien hyödyntämiseen elinkeinotoiminnan ja elinvoiman vahvistamiseksi erikseen nimettävillä alueilla.

TAVOITETTA EDISTÄVÄT TOIMET, JOISTA ON LINJATTU JO AIEMMIN

- Suurten puhtaan siirtymän teollisten investointien vauhdittamiseksi toteutettava verotuki.
- Strategisesti merkittäviä investointeja vauhdittaminen suoralla tuella vähähiilistämiseen ja nettonollatalouteen tähtääville investointihankkeille.
- Hallitus panostaa biotaloussektorin kasvuun, kilpailukykyyn ja kannattavuuteen kohdentamalla 10 miljoonaa euroa elintarvikeviennin, huoltovarmuuden ja metsäsektorin arvoketjujen edistämiseen.
- TKI-rahoitussuunnitelman mukainen T&K-rahoituksen vuosittainen lisäys 280 milj. eurolla vuoden 2023 lähtötasosta vuoteen 2030 asti
- Yhden luukun palvelun hankkeella kehitetään ympäristöllisiä lupamenettelyjä koskevaa sääntelyä. Puhtaan siirtymän hankkeiden etusijamenettelyn ja näitä koskevien muutoksenhakuasioiden kiireellisten edellytysten varmistaminen.
- Äkillisen rakennemuutoksen rahoitus Imatralle (10/2024) ja Kymenlaaksoon (11/2023) sekä koko Kotka-Haminan seutukunnan sisällyttäminen korkeimpien yritysten investointitukien tukialueeseen I

2. Toimet, joilla voidaan kestävästi hyödyntää puhtaan energian mahdollisuuksia ja digitaalista puhdasta kasvua

Johdanto

Puhdas siirtymä ja yhteiskunnan sähköistyminen luovat painetta sähköjärjestelmään. Uusiutuvaa energiaa ja sitä hyödyntäviä kulutushankkeita tulee edistää myös itäisessä Suomessa. Sähköjärjestelmän kannalta on toivottavaa, että sähkön tuotantoa, kulutusta ja akkuvarastoja rakennetaan ympäri Suomen. Itäiseen Suomeen on maantieteellisesti mahdollista rakentaa merkittävä määrä maatuulivoimaa.

Osa Itäisestä Suomesta on jäänyt Fingridin kantaverkon 400 kV yhteyden ulkopuolelle. Itäisen Suomen sähköverkossa on tilaa uusille tuotanto- ja kulutushankkeille, mutta nykyisen 110 kV verkon siirtokapasiteetti ei riittävässä määrin mahdollista suuren mittakaavan sähköntuotanto- tai kulutushankkeiden liittämistä, joita maakuntiin on suunnitteilla. Hallitus kiinnittää erityistä huomiota itäisen Suomen mahdollisuuksiin toteuttaa energiantensiivisiä investointeja, ja kantaverkkoyhtiö Fingrid valmistautuu kehittämään 400 kilovoltin verkkoa itäisessä Suomessa.

Puolustusvoimien lakisääteinen aluevalvontatehtävä ja sen vaatimukset erityisesti Venäjän toiminnan seuraamiseksi ovat yksi merkittävistä tuulivoiman rakentamisen estävistä syistä itäisimmässä Suomessa. Samaan aikaan nämä alueet ovat kärsineet eniten hyökkäyssodan vaikutuksista, kun energiantuonti Venäjältä (mm. puu, hake) on päättynyt. Itäiseen Suomeen tulisi perustaa kompensatioalueita, joilla voitaisiin mahdollistaa tuulivoimaa ja turvata samalla aluevalvonnan ja puolustusvoimien toimintaedellytykset muun muassa valvontajärjestelmää kehittämällä.

Itäisessä Suomessa syntyy merkittävä määrä biogeenistä hiilidioksidia. Nämä, erityisesti metsäteollisuuden tuotantolaitosten biogeeniset hiilidioksidilähteet tulisi hyödyntää jatkossa ja tuottaa vedyksi sekä edelleen muun muassa synteettisiksi polttoaineiksi tai kemikaaleiksi.

Toimenpiteet

Kantaverkon kehittäminen

Hallitus huolehtii Suomen kantaverkkoyhtiö Fingridin Oyj:n tarvittavasta investointikyvystä kehysriihessä sovitulla tavalla, jotta energiaverkot eivät muodosta kansallisesti investoinneille pullonkauloja missään päin Suomea. Hallitus arvioi Fingridin pääomitarpeita ja suunnittelee mahdolliset pääomittamista koskevat tarpeet omistajien yhdenvertainen kohtelu, osakeyhtiölaki ja sähkömarkkinalaki huomioon ottaen, kun yhtiön suunnitelmat rakennettavien ja uusien sekä parannettavien voimajohtojen osalta etenevät toteutusvaiheeseen. Hallitus kiinnittää erityistä huomiota itäisen Suomen mahdollisuuksiin toteuttaa energiaintensiivisiä investointeja.

Fingrid on käynnistänyt 400 kV yhteyden Huutokoski – Kontiolahti reittiselvityksen, jolla hanke on tarkoitus viedä tarkempana reittinä maakuntakaavaan. Vaaralinjan (Lappi – Pohjois-Pohjanmaa (Koillismaa) – Kainuu – Pohjois-Karjala – Etelä-Karjala) tarkempaa suunnittelua voidaan edistää, kun vaadittava tuotanto- ja kulutuskapasiteetti varmistuu. Vaaralinja merkitään jo Pohjois-Karjalan maakuntakaavaan yhteystarpeena Kontiolahdesta pohjoiseen.

Tuulivoiman edistäminen

Itäisen Suomen tuulivoimarakentamisen edistämistä koskevan raportin suositusten mukaisesti alueelle voidaan perustaa 1–3 kompensatioaluetta, mikäli raportin reunaehdot täyttyvät. Näitä ovat mm. kompensaaation vaatiman täysimääräisen rahoituksen varmistuminen, sekä se ettei valituille alueille rakentamiselle ole muita esteitä. Kompensatioalue edellyttäisi valtion siltarahoitusta sekä riittävän varmuuden siitä, että kerättävät kompensatiomaksut kattaisivat Puolustusvoimille syntyvät kustannukset. Lisäksi tuulivoimaloiden sijainnit ja yksityiskohdat tulisivat olla selvillä ratkaisua suunniteltaessa, ja tuulivoimatoimijoiden on sitouduttava kehittämään tuulivoimaa valittavalle tai valittaville alueille, jotta kompensatiomalli toimisi tavoitellusti.

Kompensatioalueen määrittäminen vaatii poliittista päätöstä sopivasta tai sopivista alueista. Rakentamattomat hankkeet, jotka ovat jo saaneet myönteisen lausunnon, tulisi kyetä hyödyntämään täysimääräisesti. Asian ratkaisemiseksi tarvitaan yhteistyötä tuulivoimatoimijoiden kanssa. Näin nämä hankkeet eivät myöskään tarpeettomasti joissakin tilanteissa vähentäisi potentiaalisten tuulivoimarakentamisalueiden löytämistä.

Valtion ja kaupunkien temaattinen kumppanuus

Teollisuuden investointeja ja energiamurroksen tarjoamia mahdollisuuksia edistetään valtion ja Lappeenrannan, Imatran ja Joensuun kaupungin temaattisessa kumppanuudessa.

Myös keskisuurten kasvukaupunkien temaattisen kumppanuuden alla kehitetään uudistuvaa teollisuutta ja puhdasta siirtymää. Itäisen Suomen osalta tämä koskettaa Mikkeliä, Kajaania, Kouvola ja Kotkaa.

CCUS (Carbon Capture, Utilization and Storage) -tutkimus- ja teknologiakeskus

Selvitetään tarpeet ja mahdollisuudet lisäpanostuksista itäiseen Suomeen biogeenisen hiilidioksidin talteenottoon ja jatkojalostukseen liittyvään osaamiseen, tutkimukseen ja teknologiaan. Panostukset koulutukseen, kokeiluihin, innovaatioihin sekä tutkimuksen ja yritysten pilotoinnit mahdollistaviin teknologioihin loisivat pohjaa uusille CCUS-arvoketjun liiketoimintamahdollisuuksille Suomessa.

TAVOITETTA EDISTÄVÄT TOIMET, JOISTA ON LINJATTU JO AIEMMIN

- Hallitus huolehtii Fingridin ja Gasgridin tarvitsemasta investointikyvystä, jotta energiaverkot eivät muodosta investoinneille pullonkauloja missään päin Suomea. Hallitus kiinnittää erityistä huomiota Itä-Suomen mahdollisuuksiin toteuttaa energiantensiivisiä investointeja.
- Hallituksen määräaikaisen 4 miljardin investointiohjelman mukaisesti hallitus esittää puhtaan energian kärkihankkeisiin 140 miljoonan euron valtuutta. Valtuus kohdistetaan teknisiin neluihin.

3. Toimet, joilla lisätään kestävän matkailun vetovoimaa

Johdanto

Matkailulukujen valossa itäinen Suomi on viimeisten neljän vuoden aikana kevästä 2020 alkaen kärsinyt Venäjän matkailumarkkinan menetyksestä ensin koronapandemian ja sitten Venäjän Ukrainaan kohdistaman hyökkäyssodan vaikutusten takia. Itäisen Suomen matkailuyrityksiä koettelee muiden suomalaisten ja kansainvälisten matkailuyritysten tavoin myös raaka-aineiden hintojen nousu sekä yleinen taloudellinen ja geopoliittinen epävarmuus. Itäisen Suomen matkailuala ei ole vielä pystynyt löytämään omaa elpymistään tukevaa polkua kriiseistä kohti uudistumista ja kasvua.

Ennen koronapandemiaa Venäjä oli Suomen tärkein yksittäinen matkailuvientimarkkina. Jo koronan takia asetetut matkustusrajoitukset leikkasivat venäläisten yöpymismäärät ja vientitulot murto-osaan aiemmasta. Hyökkäyssodan takia asetettujen pakotteiden seurauksena asetettu lentokielto Venäjän yli heikentää Suomen saavutettavuutta Venäjältä ja Aasiasta. Näiltä markkinoilta tuli ennen koronapandemiaa noin kolmannes Suomen ulkomaisista matkailuiloista.

Itäisen Suomen matkailu nojaa vahvasti kotimaanmatkailuun. Vuonna 2022 kotimaanmatkailun kysynnän osuus matkailun kokonaiskysynnästä oli kaikissa itäisen Suomen maakunnissa merkittävästi koko maan keskiarvoa (65 %) suurempi osuuden vaihdellessa 86–93 prosentin välillä.

Itäisen Suomen alueen toimijoiden on yhdessä lisättävä matkailualueiden tunnettavuutta ja kiinnostavuutta yhdessä valituilla kansainvälisillä kohdemarkkinoilla. Matkailuun panostamalla on mahdollista saada Itäisen Suomen alueelle uutta kilpailukykyä sekä vahvistaa sen veto- ja pitovoimaa niin asukkaille kuin investoinneille uusien työpaikkojen ja palveluiden myötä. Itäisessä Suomessa on tehty jo uusia matkailun avauksia ja potentiaalia markkinoiden laajentamiseen on tunnistettu.

Toimenpiteet

Kestävän matkailun kasvuohjelma

Itäisen Suomen kestävän matkailun kasvuohjelmakokonaisuus muodostuu Visit Finlandin sekä itäisen Suomen alueiden kestävästä matkailusta edistävistä hankkeista. Visit Finlandin toteuttama hanke painottuu itäisen Suomen matkailun kansainväliseen myynninedistämiseen, markkinoinnin ja kilpailukykyyn parantamiseen ja täydentää osaltaan alueellisten hankkeiden ja alueorganisaatioiden kansainvälisen kasvun ponnisteluja. Sen panostukset keskittyvät kansainvälisen myyntipotentiaalin omaavista itäisen Suomen kärkiyrityksistä muodostuvan verkoston kanssa tehtävään työhön. Visit Finlandin toimien vastinpariksi käynnistetään itäisen Suomen maakuntien yhteinen matkailualan kasvua tukeva hanke.

Itäisen Suomen matkailustrategian laatiminen

Laaditaan itäisen Suomen matkailustrategia kestävän matkailun kasvuohjelman yhteydessä. Strategiassa määritellään pitkän aikavälin tavoitteet itäisen Suomen matkailun kehittämiseksi, ja loisi pohjan muun muassa EU-varojen suuntaamiselle matkailun edistämiseksi. Strategia valmistellaan vuoden 2025 aikana aluelähtöisesti ja se linkitetään kestävän matkailun kasvuohjelmaan.

Luonto-, erä- ja kulttuurimatkailun vetovoiman kehittäminen

Metsähallituksen luontomatkailun toimenpidekokonaisuus sisältää laadun parannusta ja kehittämistoimia mm. esteettömyyden, saavutettavuuden, vesiretkeilyinfran ja maastoliikenneväylien osalta. Käytön kestävyysvarmistamisen kokonaisuuteen kuuluvat mm. maastokohteiden jätehuollon vaatimat kehitystoimet. Toteutukseen sisällytetään myös matkailun kannalta keskeisimpien kulttuuriperintökohteiden vaatimia investointeja. Toimenpiteet tukevat Suomen matkailustrategian ja kansallisen luonnon virkistyskäytön strategian toimeenpanoa.

Perustetaan Imatralla valtakunnallinen konseptiltaan ainutlaatuinen erä- ja luontokulttuurimuseo, jonka toimialaan kuuluisi perinteisten eräelinkeinojen metsästyksen ja kalastuksen ohella laajemmin metsien virkistyskäyttö. Museo vahvistaisi alueen edellytyksiä tavoittaa ja palvella uusia kotimaisia ja kansainvälisiä matkailijaryhmiä keskeytyksissä olevan Venäjän matkailun tilalle.

Viimeistellään taidekeskus Retretin saneeraus ja päivitetään se ympärivuotiseen käyttöön soveltuvaksi nykyaikaiseksi taidekeskukseksi. Kokonaisuuteen kuuluvat seuraavat osat: 1 200 henkilöä vetävä tapahtuma-areena ja kokous- ja konferenssikeskus Kalliosali, maan alla oleva digitaalista taidetta yms. esittelemä elämyskeskus sekä maan päällä sijaitseva taidenäyttelytila.

TAVOITETTA EDISTÄVÄT TOIMET, JOISTA ON LINJATTU JO AIEMMIN

- Hallituksen investointiohjelman mukainen matkailu- ja luontohanke
Palokin koskien patojen purku 20 miljoonaa euroa

4. Toimet, joilla edistetään osaamista ja osaavan työvoiman saatavuutta

Johdanto

Osaaminen ja osaavan työvoiman saatavuus ovat keskeisiä tekijöitä itäisen Suomen elinvoiman vahvistamisessa ja uuden kasvun luomisessa. Alueen nykyinen ikärakenne ja väestökehitysennusteet ovat haasteellisia; nuorisoikäluokat ovat merkittävästi pienempiä kuin muualla maassa ja väestön kokonaismäärän ennustetaan pienentyvän merkittävästi. Lisäksi lähitulevaisuudessa alueella odotetaan avautuvan runsaasti työpaikkoja. Erityisesti eläköitymistien ja kasvualoille kohdistuvien investointien myötä osaavan työvoiman kysynnän ennustetaan kasvavan.

Vuoden 2023 sivistyskatsauksessa (Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2023:3) on todettu, että alueiden väliset koulutustasoerot riippuvat nykyisin lähinnä korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden osuudesta. Korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden 25-34 -vuotiaiden osuus on laskenut 2000-luvulla, ja selvimmän lasku näkyy muun muassa Kymenlaaksossa, jossa korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden osuus nuorista aikuisista on laskenut jo 30 vuoden takaiselle tasolle. Kymenlaakso on itäisen Suomen maakunnista ainoa, jossa ei ole yliopistoa tai yliopistokeskusta.

Osaavan työvoiman saatavuus on myös ratkaiseva kilpailutekijä yrityksille, jotka harkitsevat sijoittumista alueelle. Lisäksi se on elintärkeää alueella jo olemassa olevien yritysten palveluiden ja toiminnan kehittämiseksi. Osaamisen varmistamiseksi tarvitaan investointeja alueen koulutustarjontaan sekä tutkimus- ja kehitystoimintaan. Osaavan työvoiman saatavuus parhaimmillaan houkuttelee alueelle uusia investointeja ja vahvistaa alueen tutkimus, kehitys ja innovaatiotoimintaa.

Taloudellinen kasvu keskittyy yleensä alueille, joissa tutkimus- ja kehitystoimintaan on panostettu. Opintojen jälkeinen työllistyminen alueelle on tärkeää työmarkkinoiden toimivuuden kannalta. Sen merkitys korostuu erityisesti alueilla, joilla on työvoimapulaa. Myös kansainvälisten opiskelijoiden kotoutuminen ja juurtuminen alueelle ovat keskeisiä tavoitteita. Tämä edellyttää toimenpiteitä

maahantuloon, arkipäivän elämään, kielitaitoon, koulutukseen ja työmarkkinoille pääsemiseen liittyvien haasteiden ratkaisemiseksi.

Kaiken kaikkiaan osaaminen ja osaavan työvoiman saatavuus ovat elintärkeitä itäiselle Suomelle. Ne vaikuttavat suoraan alueen kehitysmahdollisuuksiin, yritysten kilpailukykyyn sekä alueen elinvoimaisuuteen.

Toimenpiteet

Työ- ja opiskeluperäisen maahanmuuton sujuvoittaminen ja varmistaminen itäisessä Suomessa

Edistetään kansainvälisten opiskelijoiden juurtumista itäiseen Suomeen. Edistetään osaamista ja osaavan työvoiman saatavuutta erityisesti TalentBoost-ohjelman toimia ja Work in Finlandin tarjoamia rakenteita ja palveluita hyödyntäen itäisessä Suomessa. Tavoitteena veto- ja pitovoiman edistäminen ja kansainvälisen rekrytoinnin sujuvoittaminen.

Varmistetaan koulutus- ja tutkimustarjonta itäisessä Suomessa alueen tarpeita vastaavin kriteerein ja korkea kansainvälinen taso huomioiden

Varmistetaan osaamisen joustava päivittäminen itäisessä Suomessa, jossa nuorisoiäloukat ovat muuta maata pienempiä. Osaamistarpeisiin vastaamisessa hyödynnetään hallituksen palauttamaa työvoimaviranomaisten mahdollisuutta hankkia korkeakoulututkintoon johtavaa koulutusta tarveharkintaisena työvoimakoulutuksena.

Selvitetään itäisen Suomen koulutuksen järjestäjien valitsemista ammatillisen koulutuksen toiminnanohjauksen kokeiluun.

Hallituksen esityksen mukaan ammatillisten koulutuksen toiminnanohjauksen kehittämiseksi käynnistetään kahdeksan vuotta kestävä kokeilu. Siihen voidaan ottaa enintään 40 koulutuksen järjestäjää, joiden tulee kattavasti edustaa koulutuksen järjestäjäkenttää. Esityksen mukaan Suomi jaettaisiin ammatillisen koulutuksen järjestämisen, väestön ja elinkeinojen osalta tarkoituksenmukaisiin alueisiin. Aluejaon lähtökohtana käytettäisiin maakuntajakoa. Aluejako ei voisi kuitenkaan perustua pelkästään maakuntiin, sillä yksittäinen maakunta olisi useissa tapauksissa liian pieni tarkasteluyksikkö. Aluejakoa tarkasteltaisiin useampien maakuntien kokonaisuuksina. Aluejaolla varmistettaisiin, että maan kaikista osista kokeiluun valikoituisi edustava määrä koulutuksen järjestäjiä. Haku avautuu keväällä 2025 ja päätökset valittavista koulutuksen järjestäjistä tehdään syksyllä 2025. Hakemusten arviointiin osallistuu Kansallinen koulutuksen arviointikeskus Karvi.

Hallituksen esityksen mukaan kokeiluun osallistuva koulutuksen järjestäjä saisi nykyistä vapaammin järjestää lähes kaikkia ammatillisia tutkintoja. Lisäksi koulutusta voisi järjestää tarvittaessa myös työvoimakoulutuksena ja englannin kielellä. Tilauskoulutusmahdollisuutta valmistellaan omana erillisenä kokonaisuutena. Tavoitteista ja toimenpiteistä koulutustarjonnan ja työmarkkinoiden kohtaannon sekä laadun varmistamiseksi sovittaisiin opetus- ja kulttuuriministeriön kanssa.

Jotta kokeiluun valittavat koulutuksen järjestäjät muodostavat alueellisesti, mutta myös opiskelijamääriltään ja tutkintotarjonnaltaan riittävän monipuolisen järjestäjäverkon, on tärkeää, että itäisen Suomen ammatillisen koulutuksen järjestäjät hakevat toiminnanohjauksen kokeiluun.

Selvitetään määräaikaisen alueellisen opintolainahyvityksen pilotointia itäisessä Suomessa

TAVOITETTA EDISTÄVÄT TOIMET, JOISTA ON LINJATTU JO AIEMMIN

- Hallituksen esitys laiksi ammatillisen koulutuksen toiminnanohjauksen kokeilusta ja siihen liittyviksi laeiksi annettu 10.10.2024.
- Lisärahoitus lääkärikoulutuksen pysyvään lisäämiseen 6/2024: Itä-Suomen yliopisto 2,6 milj. euroa (10 lisäaloituspaikkaa).
- Lisärahoitus uusiin aloituspaikkoihin sosiaali- ja terveysalalle 2/2023: LAB-ammattikorkeakoulu, Savonia-ammattikorkeakoulu.
- Korkeakoulujen koulutusvastuiden laajentaminen: Kajaanin ammattikorkeakoulu; ensihoitaja (AMK) – koulutusvastuu syksystä 2024 alkaen, Itä-Suomen yliopisto;

teknis-luonnontieteellinen ala, LUT-yliopisto; yhteiskuntatieteellinen ala, Karelia-ammattikorkeakoulu; tieto- ja viestintätekniikka, toimintaterapeutti, LAB-ammattikorkeakoulu; sähkö- ja automaatiotekniikka ja Savonia-ammattikorkeakoulu; tietojenkäsittely, tuotantotalous – kaikki em. 2023 alkaen.

- Erityisavustus korkeakouluille itäisen Suomen opiskelijapaikkojen lisäämiseen ja tutkimusinfrastruktuurien vahvistamiseen 2/2023. Rahoituksesta 6 milj. euroa noin 260 aloituspaikan lisäämiseen ja 4 milj. euroa tutkimusinfrastruktuurien päivittämiseen ja rakentamiseen Itä-Suomen yliopistoissa ja ammattikorkeakouluissa.
- Lisärahoitus opettajankelpoisuuteen johtavien opintojen ja tutkintoon johtavan koulutuksen järjestämiseksi vastaamaan Kainuun ja Ylä-Savon osaamistarpeisiin sekä helpottamaan varhaiskasvatuksen opettajien ja erityisopettajien työvoimapulaa 3/2023.

- Hallituksen talousarvioesitys 2025: 18 milj. euroa GTK Mintecin koetehtaaseen ja sen käyttöönottoon. Tehtaalla pystytään testaamaan rikastuksen kokonaisprosessi, tulosten perusteella voidaan arvioida mineraaliesiintymän kaupallista hyödynnettävyyttä.
- Hallituksen sitoutuminen investoimaan suurteholaskennan kapasiteetin jatkuvuuden varmistamiseen; Kajaanissa sijaitsevan EuroHPC LUMI –supertietokoneen uusiminen 3/2024

5. Toimet, joilla vahvistetaan koko Suomen turvallisuutta, huoltovarmuutta ja omavaraisuutta

Johdanto

Suomen turvallisuus- ja toimintaympäristö on muuttunut perustavanlaatuisesti ja pitkäkestoisesti. Samalla myös itäisen Suomen strateginen merkitys on korostunut niin EU:ssa kuin Natossa. EU:n ja Venäjän välinen maaraja on noin 2660 kilometriä, josta hieman yli puolet on Suomen ja Venäjän välistä raja-aluetta.

Tämän myötä itäisen Suomen elinvoimaisuudesta on tullut myös turvallisuuspolitiikkaa. Itäisen Suomen ja raja-alueiden pitäminen elinvoimaisena edistää koko Suomen turvallisuutta. Vakaa toimintaympäristö on olennainen osa houkuttelevaa ympäristöä niin yrityksille kuin osajillekin.

Suomeen ei tällä hetkellä kohdistu välitöntä sotilaallista uhkaa, mutta sotilaalliseen voimankäyttöön tai sillä uhkaamiseen Suomea vastaan on varauduttava. Kuitenkin Suomeen kohdistuva hybrdivaikuttaminen erityisesti Venäjän toimesta on viime vuosina kasvanut merkittävästi. Esimerkiksi välineellistettyä maahantuloa käytetään yhtenä vaikuttamisen välineenä.

Itäisessä Suomessa on vahva fyysinen ja digitaalinen turvallisuusosaaminen, joka tuottaa osaamista ja ratkaisumalleja muualle Suomeen sekä Eurooppaan. Itäisen Suomen ratkaisut parantavat myös EU:n omavaraisuutta, ja ne ovat myös osa koko Suomen huoltovarmuuden turvaamisessa.

Kokonaisturvallisuus on koko yhteiskunnan asia. Myös huoltovarmuus perustuu julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin vahvaan ja pitkäjänteiseen yhteistyöhön.

Valtioneuvosto asettaa huoltovarmuudelle yleiset tavoitteet, joissa määritellään valmiuden taso ottaen huomioon väestön ja välttämättömät talouselämän sekä maanpuolustuksen vähimmäistarpeet. Päätös huoltovarmuuden tavoitteista on päivitetty lokakuussa 2024 vastaamaan muuttuneen turvallisuusympäristön vaatimuksia. Päätös ja sen toimeenpanosuunnitelma huomioidaan itäisen Suomen ohjelman toimeenpanossa. Myös syyskuussa 2024 valmistuneen kyberturvallisuusstrategian sekä loppuvuodesta valmistuvan Yhteiskunnan turvallisuusstrategian mukaiset toimet tullaan huomioimaan osana toimeenpanoa.

Toimenpiteet

Vahvistetaan kyberturvallisuutta toimeenpanemalla kansallista kyberturvallisuusstrategiaa ja toteuttamalla tarvittaessa alueellisia toimia

Kansallinen kyberturvallisuusstrategia on uudistettu syksyllä 2024 vastaamaan muuttunutta toimintaympäristöä. Strategian yhteydessä laaditaan toimeenpanosuunnitelma.

Tuetaan paikallista ruoantuotantoa selvittämällä Finnveran takausmekanismin laajentamista maataloustuottajien investointeihin

Finnvera rahoittaa jo maatalouden yritystoimintaa, mutta alkutuotanto on lainsäädännöllä rajattu Finnveran rahoituksen ulkopuolelle. Finnveran kokonaislakiuudistuksessa alkutuotanto on yksi käsiteltävä asia.

Selvitetään mahdollisuutta vahvistaa maataloustuotantoalueiden kriittistä infrastruktuuria

Parannetaan osaamisen huoltovarmuutta toteuttamalla kriittisen osaamisen tarkastelu yhdessä itäisen Suomen oppilaitosten kanssa

Opetus- ja kulttuuriministeriö käynnistää kriittistä osaamista ja sen kehittämistarpeita kartoittavan vuoropuhelun itäisen Suomen alueella. Vuoropuhelu voidaan haluttaessa käydä yhdessä pohjoisen Suomen kanssa. Vuoropuhelussa ovat mukana alueiden viranomaiset, työelämä ja koulutuksen järjestäjät. Vuoropuhelu linkittyy alueen osaamis-, koulutus- ja työvoimatarpeiden ennakointiin.

Selvitetään verkostomaisen kokonaisturvallisuuden osaamiskeskuksen perustamista itäiseen Suomeen

Alueelle on rakentunut laajaa osaamis-, TKI- ja yrityspohjaa sekä kehitysalustoja kokonaisturvallisuuden ja huoltovarmuushaasteiden taklaamiseksi ja alueen elinvoiman vahvistamiseksi. Alueella on käynnissä lukuisia kokonaisturvallisuuteen kytkeytyviä kehittämishankkeita mm. ilmasto-, vesi- energia- ja ruokaturvallisuuteen liittyen sekä Pohjois-Savon kokonaisturvallisuuden klusterihanke.

Kokonaisturvallisuuden osaamiskeskus on asiantuntijataho, joka kokoaa aiheeseen liittyvää tietoa, yhdistää toimijoita, tutkii, kehittää ja kouluttaa sekä auttaa eri tahoja kokonaisturvallisuuteen liittyvissä toimenpiteissä ja päätöksenteossa kansallisella tasolla.

Kokonaisturvallisuuden osaamiskeskuksen rakentaminen käynnistyy lokakuun alussa erillisellä kehittämishankkeella Savonia-ammattikorkeakoulun ja Kuopion kaupungin yhteistyönä. Selvitetään valtion mahdollisuutta tukea osaamiskeskuksen perustamista.

Selvitetään logistiikan osaamiskeskuksen perustamisen edellytyksiä itäiseen Suomeen.

Edistetään TKI-toimintaa, joka vahvistaa kokonaisturvallisuuden ja yhteiskunnallisen resilienssin ratkaisuja itäisen Suomen alueella.

Selvitetään mahdollisuutta EU-ohjelmarahoituksen sekä erillisohjelmien ja kansallisen erillirahoituksen yhteensovittamista esimerkiksi Naton resilienssivaatimusten edistämisen kanssa.

TAVOITETTA EDISTÄVÄT TOIMET, JOISTA ON LINJATTU JO AIEMMIN

- Suomen kyberturvallisuusstrategia 2024-2035
- Valtioneuvoston päätös huoltovarmuuden tavoitteista
- Hallitusohjelmassa hallitus on sitoutunut turvaamaan riittävät resurssit, kaluston sekä teknologian Rajavartiolaitokselle.
- Hallitusohjelman mukaisesti poliisitehtävissä toimivien määrää nostetaan ja poliisinresurssit turvataan pitkäjänteisesti ja ennakoitavasti. Poliisin läsnäolo turvataan koko maassa
- Hallitusohjelman mukaisesti pelastustoimen ja hätäkeskuslaitoksen palvelut turvataan
- Suomen ensimmäinen kansallisen turvallisuuden strategia (*huom. on laadinnassa, valmistuu vuonna 2025*)

6. Toimet, joilla lisätään alueen (fyysistä ja digitaalista) saavutettavuutta

Johdanto

Turvallisuuspoliittisen tilanteen muutos ja Venäjän rajan sulkeminen ovat vaikuttaneet merkittävästi sekä tavara- että matkustajaliikenteeseen koko maassa ja erityisesti itäisessä Suomessa. Saimaan kanavan ja Venäjän tavaraliikenne ohjautui erityisesti Karjalan ja Savon radoille sekä rannikon satamiin.

Covid 19-pandemian jälkeen itäisen Suomen lento- ja henkilöjunaliikenteen palvelutarjonta ei ole täysin palautunut aiemmalle tasolle. Erityisesti yhteydet itäisestä Suomesta pääkaupunkiseudulle ja Helsinki-Vantaalle ovat kriittisiä alueiden elinkeinoelämän ja matkailun kehittymisen kannalta. Toimivat laajakaista- ja matkapuhelinyhteydet ovat edellytys alueen kehitykselle.

Itäisen Suomen liikennejärjestelmää ja saavutettavuutta kehitetään Liikenne 12 –suunnitelman tavoitteista lähtien ja alueiden erityispiirteet huomioiden. Itäisen Suomen osalta tällaisiksi on suunnitelmaluonnoksessa tunnistettu muun muassa teollisuuden ja matkailun tarpeet sekä kansainvälinen saavutettavuus. Poikittaisyhteyksiä kehittämällä parannetaan satamien saavutettavuutta eri puolilta itäistä Suomea. Väylähankkeiden kehittämisessä hyödynnetään aktiivisesti EU-rahoitusvälineitä.

Toimenpiteet

Raideliikenteen toimintavarmuuden ja kilpailukyvyn parantaminen erityisesti Karjalan ja Savon radoilla

Itäisen Suomen raideliikenteen toimintavarmuutta ja kilpailukykyä parannetaan Karjalan ja Savon ratojen kehittämishankkeilla. Hallitusohjelman määräraikaisessa investointiohjelmassa on rahoitusvaraus Karjalan radan kehittämiseksi 215 milj. euroa sekä Savon radan nopeuttamiselle ja kapasiteetin kasvatamiselle 50 milj. euroa.

Karjalan radan kehittämiseen liittyen on käynnissä useita välityskykyä lisääviä suunnitelmakokonaisuuksia, kuten kaksoisraide Luumäki-Joutseno sekä Imatra-Joensuu. Savon radan osalta tehdään suunnittelua nopeuden nostoon sekä kapasiteetin ja toimintavarmuuden lisääviin toimenpiteisiin kuten liikennepaikkojen parantamisiin sekä sähkönsyötön lisäykseen. Toteutus päätöksiä

tai päätösesityksiä on tehty toistaiseksi Karjalan radan osalta 90 milj. eurolla ja Savon radan osalta 3 milj. eurolla. Karjalan radalla toteuttaminen alkaa Kouvola-Luumäki väliltä perusparannustoimilla ja Lappeenrannan liikennepaikan suunnittelulla. Savon radan ratasuunnitelmien arvioidaan valmistuvan vuosien 2026–2027 aikana.

Poikittaisyhteyksiä parannetaan ja kriittiset yhteydet satamiin varmistetaan liikenneverkon strategisen tilannekuvan tunnistamien tarpeiden mukaisesti yhteistyössä puolustushallinnon ja huoltovarmuuskeskuksen kanssa. Väylävirasto laatii valtion väyläverkon osalta investointiohjelman (vuosille 2026–2032) heti Liikenne 12-suunnitelman päivityksen valmistuttua.

Itäisen Suomen liikenneinfrastruktuurin parantaminen tarpeita vastaavaksi ja toimintavarmaksi

Liikenne 12-suunnitelman päivityksessä tarkastellaan perusväylänpidon rahoitukseen merkittävää korotusta (luonnoksessa esitetty 420–450 milj. euron vuosittaista tasonnostoa vuodesta 2029 alkaen). Rahoituksesta 50 milj. euroa vuosittain ohjattaisiin pieniin parantamishankkeisiin mm. liikenneturvallisuuden ja elinkeinoelämän tarpeisiin. Hallitusohjelman määräaikaisen investointiohjelman puitteissa korjausvelan purkamiseen on esitetty 200 miljoonan euron lisäystä vuodelle 2025. Liikenne 12-suunnitelmaluonnoksessa esitetään myös korjausvelkarahoitukseen 50 miljoonan lisäystä investointiohjelmaan vuosille 2026–2027. EU:n rahoitusinstrumentteja hyödynnetään liikenneverkon kehittämisessä Liikenne 12-suunnitelman linjausten ja Väyläverkon investointiohjelmaan perustuen.

Kehittämisrahoitusta ohjataan Liikenne 12-suunnitelman tavoitteiden ja liikenneverkon strategisen tilannekuvan mukaisesti. Lisäksi on valmisteltu alueelliset painotukset tukemaan alueellisten erityispiirteiden huomiointia. Itäisen Suomessa painopisteiksi on esitetty teollisuuden ja matkailun edellytysten tarpeiden huomioimista, kansainvälistä saavutettavuutta sekä liikkumisen edellytysten varmistamista olemassa olevaa verkkoa hyödyntäen (ml. yksityistiet). Väylävirasto laatii valtakunnallisen väyläverkon investointiohjelman Liikenne 12-suunnitelmaan pohjautuen.

Maakuntien kansallisen ja kansainvälisen saavutettavuuden kannalta kriittisen palvelutarjonnan turvaaminen

Valtion tekemä ostoliikennesopimus julkisesti tuetun henkilöjunaliikenteen palveluista on voimassa vuoteen 2030. Liikenne- ja viestintävirasto on selvittänyt

vaihtoehtoja 2030-luvun julkisesti tuetulle ostoliikenteelle (ml. yöjunaliikenne). Tavoitteena on, että valtio linjaa 2030-luvulle hankittavan ostoliikenteen rahoitustasosta ja palvelukokonaisuuksista loppuvuoden 2024 aikana. Hankittavan liikenteen laajuuden ja palvelutason lisäksi kokonaiskustannuksiin vaikuttavat myös esimerkiksi ostoliikenteen käytössä olevan junakalustoon ja varikkoihin tehtävät investoinnit sekä niiden ylläpitoon liittyvät kustannukset.

Valtio on tukenut väliaikaisesti reittilentoja Helsingistä Joensuun, Jyväskylän, Kajaanin, Kemin ja Kokkolan lentokentille vuodesta 2021 lähtien. Pääministeri Petteri Orpon hallitus päätti budjettiriihessä syksyllä 2023 jatkaa maakuntalentojen tukea vuoteen 2026 asti ja hakea jatkoneuvotteluissa kaupunkoja yhdenvertaisesti kohtelevaa sopimusmallia. Hallitus tarkastelee Suomen sisäisen lentoliikenteen osalta kaupunkien saavutettavuutta yhdenvertaisuus huomioiden kevään 2025 puoliväliriihessä. Nykyinen sopimus on voimassa vuoden 2026 maaliskuun loppuun, ja option käytöstä vuosille 2026–2028 tulee päättää vuoden 2025 aikana. Lentoliikenteen ostojen kustannuksiin vaikuttavat ostettavien reittien lukumäärän ja sopimuskauden pituuden lisäksi esimerkiksi matkustajamäärät ja hankittu konetyyppi/koneen koko. Tarpeet voivat vaihdella reiteittäin.

Tietoliikenneyhteyksien parantaminen itäisessä Suomessa

Liikenne- ja viestintäministeriö on tukenut laajakaistarakentamista 2010 alkaen alueilla, jonne viestintäverkot eivät rakennu markkinaehtoisesti. Viimeisimmän laajakaistatukiohjelman päätyttyä vuoden 2023 lopussa LVM:ssä on tehty virkatyönä hallitusohjelman mukainen selvitys laajakaistatuen tarpeesta tulevaisuudessa (LVM 2024:7). Selvityksen perusteella uudella laajakaistatukiohjelmalla voitaisiin saavuttaa positiivisia vaikutuksia digitalisaation edistämisen näkökulmasta. Lisäksi alueellinen yhdenvertaisuus paransi ja kuntien elinvoima kasvasi. Uuteen tukiohjelmaan ei ole tällä hetkellä varattuna rahoitusta valtiontalouden kehyksessä. Tuen alueellista kohdentamista voitaisiin selvittää, mikäli uutta tukiohjelmaa päätettäisiin alkaa valmistella.

Vuonna 2023 käynnistyneellä CAP-rahoituskaudella maaseuturahastosta on varattu 53 milj. euroa maaseutualueiden laajakaistayhteyksien edistämiseen. Maa- ja metsätalousministeriön vastuulla olevan laajakaistatoimenpiteen tavoitteena on huippunopean laajakaistan saatavuuden parantaminen maaseutualueilla. Toimenpiteessä toteutetaan ns. Kyläverkkoinvestointeja maaseutualueilla, joilla huippunopeita tietoliikenneyhteyksiä ei markkinaehtoisesti rakenneta.

TAVOITETTA EDISTÄVÄT TOIMET, JOISTA ON LINJATTU JO AIEMMIN

Itäiseen Suomeen kohdistuvat liikennehankkeet (sis. hallitusohjelman määräaikaiseen investointiohjelmaan), joista on tehty päätös/talousarvioesitys:

- Valtatie 5 Leppävirta-Kuopio 180 milj. euron valtuus (2. lta 2024)
- Savonrata-Kouvola-Kuopio nopeuden ja kapasiteetin noston suunnittelu 3 milj. euron valtuus (HE tae 2025)
- Karjalanradan kehittäminen 1. vaihe 90 milj. euron valtuus (HE tae 2025)
- Valtatie 15 Rantahaka (Kotka)-Kouvola: 122 milj. euron valtuus (HE tae 2025)
- Valtatie 12 Mankala-Tillola 92 milj. euron valtuus (HE tae 2025)

Investointiohjelman määrärahaesitysten lisäksi hallitus on esittänyt budjettiriihessä 2024

- Perusväylänpitoon 2,7 miljoonan euron määrärajan Itä-Suomen pieniin liikennehankkeisiin
- Perusväylänpidon rahoituksella on toteutuksessa mm. Kouvola-Luumäki rataosan peruskorjausta (29,1 milj. eur), Jyväskylä-Pieksämäki (124 milj. eur) rataosan peruskorjaussekä Syrjäsalmen ratasillan uusinta (13,7 milj. euroa).
- Maakuntalentojen jatkuminen ostopalveluliikenteenä on turvattu määräajaksi kevääseen 2026 asti. Tähän tarkoitukseen on varattu 38 miljoonaa euroa.
- Vuonna 2023 käynnistyneellä CAP-rahoituskaudella maaseuturahastosta on varattu 53 miljoonaa euroa maaseutualueiden laajakaistayhteyksien edistämiseen.

4 Yhteenveto, vaikuttavuus ja seuranta

Liitteet

Toimenpiteet

	Vastuutaho	Arvio resursseista	Aikataulu
Toimenpide XX	Rivi 1	Rivi 1	Rivi 1
Toimenpide XX	Rivi 2	Rivi 2	Rivi 2
Toimenpide XX	Rivi 3	Rivi 3	Rivi 3

Tämä on taulukon tai kuvion alaviite.

Lähteet